

Sinun, Margot

Meri Valkama

WSOY

Sinun, Margot

Meri Valkama

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© MERI VALKAMA JA WSOY 2021

ISBN 978-951-0-45620-0

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

PAINETTU EU:SSA

*Vanhemmilleni,
jotka antoivat minulle Berliinin.*

*Sitä, mitä kaipaamme,
emme menetä koskaan.
Sitä, jota rakastamme,
kaipaamme aina.*

CLAES ANDERSSON

OSA I

8. lokakuuta 1989

Berliini

Tytön mekko on samettia, ja sen helma hulmuua, hiukset liehuvat kuin kesäheinä pellon reunassa. Kastanja loikkii eteenpäin kuin peura, hän on villi ja peloton. Huudan: pysähdy, pysähdy heti, mutta tyttö ei kuule, hän on jo melkein perillä. Taivas valuu vaaleanpunaista ja purppuraa, koetan pysyä perässä, mutta kivet raapivat jalkapohjia. Ruskohiili polttaa keuhkoja, pakokaasu limakalvoja, enkä minä tavoita tyttöä. Kastanja saavuttaa muurin ja rajanylityspaikan ja miehen, jonka näen terästävän katseensa, sitten kohottavan aseensa. Huudan, mutta ääneni ei kuulu; juoksen, mutta jalkani eivät kannu. Kaadun. Veri helmeilee polven pinnassa, kun jostakin lankeaa valo, vihertävä ja kylmä. Kastanja pysähtyy sotilaan eteen, mutta mies ei ammu. Hän laskee kätensä lapsen olalle, kumartuu ja hymyilee, ja minä ymmärrän: tyttö on poissa. Vielä erotan hänen ääriiviivansa muuria vasten, mutta sitten, vain hetken päästä lapsi on poissa, hän on lännen.

Herään yltä päältä hiessä, kylmissäni. Kaapin päällä kello puhkoo hiljaisuutta, joka ei kuulu yölle, ei aamulle, vaan välitilalle, painottomalle ja pysähtyneelle. Vain joitakin tunteja sitten syystuuli täytti rivit lippuja – harpit, vasarat, viljantähkät. Klarinetit ja käyrätorvet työnsivät tuuleen

sointujaan, rytmikkäitä ja suorina. Olin saanut itseni ylös vuoteesta vaivoin, pakottautunut pukemaan, syömään, juomaan kupin teetä, astumaan ulos ihmisten joukkoon. Pelkäsin Punapyörän ajatusten saavan lopullisen otteensa minustakin. Mitä jos minäkin alkaisin nähdä kaiken kuten hän ja niin monet muut – arvottomana, vääränä, rikollisena? Tuhansien Karl-Marx-Alleelle kerääntyneiden ihmisten ympäröimänä unohdin hetkeksi pelkoni. 40 vuotta. Mikä saavutus maalle, johon länsi ei ole koskaan uskonut! Talvella Honecker sanoi: »Berliinin muuri seisoo vielä sata vuotta», ja tänään: »Olemme ikuisia! Sosialismi loistaa DDR:n väreissä uljaammin kuin koskaan!» Katselin viirejään heiluttavia lapsia. Suljin silmäni. Tuhkasta nousut, hymneistä kaunein, kuuntelin sen kuvitellen vierelleni sinut, sekä hänet, lapsen jonka syntymäpäivänä en saanut olla läsnä.

Kävelin kotiin lempeä syysilta ihollani. Valutin kylpyveden. Sitten nukahdin. Kun heräsin, huutojen oli täytyntä kaikua kaduilla jo tunteja. Repäisin verhot ikkunan edestä. Ihmiset, tuhannet, kymmenet tuhannet, kuka heitä kykenee laskemaan, kaikki pakkautuneina kaduille, Alexanderplatzille. Avasin ikkunan, kaduilla haisi raivo. Ihmissassa eteni kohti Tasavallan palatsia. »Gorbi, auta meitä! Me olemme kansa! Me olemme kansa!» he huusivat, mutta palatsi vaikenä. Annoin itkun tulla.

Sitten ryhdistäydyin ja ryntäsin kadulle.

Lesnikin vangitseminen hallitsee mieltäni edelleen. Ilman sitä olisin ehkä kuullut puoli viiden kokoontumiskutsusta. Olisin ehkä alusta lähtien seurannut koko ajan suuremmaksi ja suuremmaksi kasvavaa kulkuetta ja edennyt pitkin

Rathausstraße kohti Tasavallan palatsia, jonka eteen poliisikuorma-autot olivat muodostaneet murin. Olisin ehkä työntänyt vastaan, kun autot lähtivät liikkeelle pakottaen mielenosoittajat taaksepäin, sillä – niin kuin tiedät – kiinalaiseen ratkaisuun en usko. Mutta saavutin joukon vasta, kun joku huusi megafoniin: »Suunta kohti Prenzlauer Bergi!» Ja niin kulkeuduin heidän vanassaan pitkin Karl-Liebknecht-Straße iskulauseiden kaikuessa, poliisien tuijottaessa kadun reunoilla neuvottomina väkijoukkoa.

Erich. On päiviä, joina toivon sinun tukehtuvan vasikanleikkeeseesi. Kuolevan pois. Tai vielä pahempaa: toivon, ettet olisi koskaan astunut sisään Punapyörän ovesta, esitellyt itseäsi ensin Tähkälle, sitten Katjalle, Seppeleelle, tohtori Tomaatille, Lesnikille ja viimeisenä minulle. Välillä toivon, ettei tuota päivää olisi koskaan ollut – päivää, jona ensimmäisen kerran katsoit minuun; päivää, jonka jälkeen en ole osannut olla kenellekään muulle näkyvä.

Mutta yhä edelleen on myös hetkiä, joina tarvitsen sinua. Ja Kastanjaa. Öitä kuten tämä, kun ikävä on kipu, ihon alle asettunut. Näinä hetkinä ajattelen lasta varjossa huovan päällä, juuri nukahtamaisillaan. Hiekkarannalla, laiturilla, niityllä tuuli tukassaan. Ajattelen sinua, kuiskaamassa korvaani: tältä sinä tunnut. Vedän sisääni tuoksuasi, iholleni asettunutta.

Missä olet? Oletthan saanut kirjeeni? Mikset vastaa? Tähkä ja Seppele ovat hävinneet, ja nyt Punapyörä ja tohtori Tomaattikin ovat poissa. Häipyneet, kadonneet, suurin osa Unkarin tai Itävallan kautta länteen. Erich, pitäisikö minunkin lähteä? Haluaisin. Ja kuitenkin en.

Kun pitkän yön jälkeen palasin kotiini, suljin ikkunan, vaimensin huudot. En halua heitä elämäni, haluan teidät. Käänsin esiin valokuvan. Joko Kastanjan tukan saa letitettyä? Kuinka hän voi? Lohduttaudun ajatuksella, että ainakin hän säästyy tältä hulluudelta, ainakin hän. Lasta ajatellessani päätös tuntuu helpolta: vielä en lähde, vielä odotan. Vielä hetken, mutta sitten en enää.

Sitten voit yhtä hyvin tukehtua schnitzeliisi.

Sinun,

Margot

2011

FISCHERINSELIN MAA oli märkä, sen pinnalla kimalteli kiviä, pieniä ja teräviä. Vilja kumartui, poimi puun juurelta syvänruskean kastanjan ja sulki sen nyrkkiinsä kuin aarteen. Vaahtera oli pudottanut siemeniä epämääräisiin asetelmiin hiekalle, sade oli imeytynyt niihin ja haalistanut kalpeiksi suikaleiksi. Talo hänen edessään oli valtava, samanlainen kuin vuosia sitten, kulmikas ja monumentaalinen. Hän tarttui laukkuunsa, käveli leikkipuiston halki, antoi kuolleiden vaahteranlehtien, kastanjankuorien ja myrskyn riepottamien oksanpätkien rasahdella jalkojensa alla. Joku oli pysäköinyt talon eteen vaaleansinisen skootterin. Hän nykäisi painavan lasioven auki. Mies polvipituudessa takissa odotti tuulikaapissa, piteli toisessa kädessään sateenvarjoa, toisessa nahkakantista kansiota.

»Tulitte asunnon takia?»

Vilja nyökkäsi, ojensi kätensä, tervehti. Mies näytti tietä hissille, ja Vilja seurasi, pysytteli vaiti vaikka kohteliasta olisi ollut sanoa jotakin, mitä tahansa. Mies tuijotti kattoon, taputti lattiaa kengän

kärjellään ja hengitti terävä, huokoinen nenä vin-
kuen. Talo kannatteli kerroksiaan ääneti.

»Kurja talvi. Kamalan kurja», mies sanoi lopulta
ja ravisti sateenvarjoaan hissien nurkkaan.

»Niin, kurja on.»

Häviävän hetken mielessä kävivät Helsinki, auto-
tiet tukkivat lumivallit, poskia polttava pakkanen.

Tuoksu tulvahti kasvoille heti, kun hissien ovet kah-
deksannessatoista kerroksessa aukesivat. Sama haju,
vielä kaksikymmentäviisi vuotta myöhemmin sama,
Vilja ajatteli, ja vaikka hän missä tahansa muissa olo-
suhteissa olisi painanut kaulahuivin kasvoilleen ja
varjellut itseään jätekuilun katkulta, nyt hän antoi
imelän mädän tuoksun tulvia sisäänsä. Mies käveli
käytävän päähän, työnsi avaimen lukkoon.

»Pyyhkeet löytyvät kylpyhuoneesta, lakanat on
pedattu valmiiksi sänkyyn. Siivouksesta vastaatte
itse.»

Mies näytti tietä asuntoon, kaivoi kansiostaan
paperin ja kynän.

»Ottaisin tässä samalla takuumaksun, ja ensim-
mäisen viikon vuokran. Sovitaan seuraavista, kun
tiedätte kauanko viivytte.»

Vilja allekirjoitti paperin, heti perään toisen,
ojensi ne miehelle, sitten kaivoi laukustaan nipun
seteleitä.

»Hiljainen talo», hän sanoi, loi silmäyksen rappu-
käytävään, ojensi rahat miehelle. »Tunnetteko naa-
pureita? Millaisia ihmisiä täällä asuu?»

Mies sulki takin vetoketjun, nosti kauluksensa.

»Tässä talossa on kuulkaa noin kaksisataa asuntoa. Täällä asuu aivan kaikenlaisia ihmisiä.»

Vilja laski laukkunsa olohuoneen sohvalle, kaivoi sivutaskusta valokuvan. Isä soutuveneessä, hymy kasvoillaan, takana lempeän meren taakse laskeva aurinko. Vilja asetteli kuvan ikkunalaudalle, laski leikkipuistosta löytämänsä kastanjan sen viereen. Sade valui ikkunaa pitkin, mutta sameudenkin takaa hän erotti kattojen ylle nousevan tornin. Sen varsi oli pitkä ja vaalea ja kapeni taivasta kohti ja sen päässä harmaa kuula puhkoi maisemaa kuin muistutus siitä, ettei mikään sittenkään ollut unta vaan totta, niin totta kuin menetetty aika ikinä. Hän tuijotti rakennusta hetken, asteli sitten eteiseen ja avasi oven. Jätkehuoneen tuoksu oli leveä, hän veti sitä jälleen syvälle sisäänsä. Lattiaa peitti keltainen muovimatto, lattianrajaa savunharmaa jalkalista. *Müllraum*, käytävän toisella puolella olevassa ovesta luki, ja vaikei olisi luenutkaan, hän olisi tiennyt, että sen takana oli jätehuone.

Hän ajoi hissillä alas neljänteen kerrokseen. Käytävä oli kapeampi kuin hän muisti, lyhyempikin. Hän asteli sen toiseen päähän, tunki pistelyn kämmenissään. Tällainenko se oli? Tällainen tietenkin. Ensimmäisenä Vilja huomasi joulukoristeen. Muovisia havunoksia ja joulupalloja, punainen silkkinauhasta solmittu rusetti. Kietzmann, nimikyltissä

luki. Hän tarttui ovenkahvaan ja käänsi, mutta ovi ei liikahtanutkaan, käänsi uudestaan, lopulta päästi irti. Hän antoi keuhkojensa tyhjentyä ilmasta, hartoidensa rentoutua, hengitti sisään ja ulos, sitten istahti lattialle oven eteen, veti taskustaan paperin, taitellun ja kellastuneen. Pimeys hätisteli jo hämärää, kun Vilja antoi silmiensä juosta kirjaimilla, ohuilla ja ilmavilla. Hetkessä ajatukset olivat Helsingissä, hautajaisissa, isän kaksiossa pakattujen laatikoiden keskellä, työpöydän laatikostossa, litteässä peltirasiassa ja sen pohjalta löytyneessä kirjenipussa, siinä ilta-päivässä, jona hän oli vetäytynyt vaivihkaa keittosyvennykseen, valinnut nipusta päällimmäisen kuoren. Siihen merkitty osoite oli hänelle tuntematon postilokero, postimerkki Itä-Saksasta, leima vuodelta 1989. Hän oli lukenut kirjeen kerran, toisen, kolmannen, lopulta palannut äidin luo.

»Kuka on Margot?»

Äiti oli keskeyttänyt ikkunanpesun, tuijottanut kirjettä hänen kädessään. Hetken asunnossa oli ollut hiljaisempaa kuin sinä lokakuuisena iltapäivänä, jona Vilja oli löytänyt isän.

»Vieläkö hän noita säilytti?»

Äiti oli päästänyt sanat suustaan hitaasti, kuin ei olisi ensin ymmärtänyt näkemäänsä, sitten kääntänyt hänelle selkäänsä, suihkuttanut uuden kerroksen pesuainetta, hangannut lasia kuin siinä olisi ollut kymmenien vuosien likakerros. Vaahto oli peittänyt kakkärämännyn, vastapäisen talon ja hiipuneen

ruskan, ja Vilja oli tuntenut veren kohisevan korvissaan.

»Kuka on Erich? Kenen kirjeitä nämä ovat?»

Äiti oli laskenut rätin, kääntynyt häntä kohti ja Vilja oli nähnyt: väri oli paennut kasvoilta, jotka näyttivät siltä kuin niille olisi asettunut kiristävä kalvo. Ääni oli ollut väsynyt, hidas.

»Nuo kirjeet kirjoitettiin miehelle, jonka joskus luulin tunteneeni. Isällesi. Sinun isäsi oli Erich.»

Äidin katseeseen oli asettunut suru, vanha ja voimakas, se kiilteli silmien pinnalla, rutistui rypyiksi hiusrajaan. Äiti oli huokaissut hitaasti ja syvään.

»Luulin, että hän olisi polttanut nuo jo aikoja sitten. Silppua tuo roska, ne eivät tuo muuta kuin surua.»

»Sinä olet lukenut nämä.»

»Osan niistä. Kauan sitten. Hyvin kauan sitten.»

»Tiedät siis, kuka on Margot.»

Äiti oli pudistanut päätään, vaiennut. Vasta kun Vilja oli vaihtanut kärsimättömänä painoa jalalta toiselle, äiti oli sanonut hiljaa, melkein kuiskaten:

»Tiedän, että oli joku Margot. Joku joka kutsui isääsi Erichiksi. Mutta en tiedä, kuka hän oli. Enkä välitä tietää nytkään. Ole kiltti ja silppua nuo kirjeet.»

»Tämä on kirjoitettu vuonna 1989. Silloin te olitte naimisissa, asuimme vielä yhdessä kaikki.»

Äiti oli kääntänyt katseensa ikkunaan, jonka pinnalla saippua oli liikkunut hitaana kuplakenttänä kuin jäälautta napavedessä.

»Niin. Mutta emme kauan. Muistat kyllä sen syksyn.»

Vilja oli taitellut kirjeen uudestaan auki, lukenut sanan sieltä toisen täältä.

»Margot kirjoittaa jostain tytöstä. Hän kutsuu tätä Kastanjaksi.»

Hiljaisuus oli turvottanut ilman, tahmannut kämmenet, ja yhtäkkiä hänen edessään seisova nainen oli näyttänyt samaan aikaan sekä tutummalta että vieraalta kuin koskaan.

»Niin, Vilja. Eikä vain tuossa kirjeessä. Margot kirjoitti tytöstä paljon.»

»Minusta.»

»Sinusta.»

Vilja luki kirjeen toisen kerran ennen kuin taitteli sen kiinni, palasi sitten asuntoon. Hän asteli olohuoneen ikkunalle, jäi tuijottamaan Berliinin kattojen ylle. Sateen läpi hän näki tuikkeen, punaisen, tv-tornin antennin säännöllisesti sylkäläisen, ja samassa ajatus oli kirkas ja vankka, hän antoi sen rakentaa itselleen reunat. *Huomenna etsin sinut, Margot.*

»Minä annan sinulle lapsen.
Minä annan sinulle omani.»

KUN VILJA SILTANEN löytää isänsä jäämistöstä pinon salaperäisen Margotin lähettämiä kirjeitä, hän päätyy matkalle omaan lapsuuteensa, 1980-luvun Itä-Berliiniin. Isä oli kiihkeästi sosialismia kannattanut kirjeenvaihtaja, joka olikin elänyt aivan toisenlaista elämää kuin Vilja oli luullut. Kuka Margot oli? Ja ennen kaikkea: kuka isä oikein oli? Entä millainen aikuinen kasvaa lapsesta, jonka menneisyydestä muisti on pyyhkinyt pois tärkeimmän? Kuinka jatkaa elämää sen jälkeen, kun on joutunut hautaamaan suurimmat unelmansa?

Sinun, Margot on suuri rakkaustarina ja kertomus unelmista, petoksesta sekä siitä hetteiköstä, jota me muistiksi kutsumme.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-45620-0